

გაზაფხულის			
თვე	დღე	თვე	დღე
12	10	6	1
11	9 50	5	5 50
10	8 75	4	4 75
9	8	3	3 50
8	7 25	2	2 75
7	6 50	1	1 50

ცალკე ნომერი — ერთი შუკრი

ოქმობი

გაზეთის დასავლელი და კრძალ განცხადება დასაქვლად უნდა მივხვდეთ; თუიონ რედაქციის ფრედილის ქუჩა, მასტროვის სახლი, № 3, ხელეცის საგაზეთოს, გლოვივის მოსაზრებით, წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების განცხადებას სათავედ აწახედა ბანკის სახელში სასახლის ქუჩაზე. ფსი განცხადებას: ჩვეულებრივი სტრიქონი რა ეახეო.

1877—1888

საპოლიტიკო და სალიტერატურო გაზეთი

1877—1888

დღესასწაულის ბაშო შემადგენელი. არი ბაშომა პარასამს, 16 სამხრეთის. გვეტ ფრანგულის ენის გვეტულიტეს. შუტერ მირიანშივილი. მეორე სავარსის ქაჩა, № 9. (10—8)

ტფილისი, 13 სექტემბერი

ერთი დიდი დანაყოფის აპირ-კავისისა ის არის, რომ ამოვლენ მხარეში ერთი არავითარი უმად-დესი სასწავლებელი არ არის. მიზანდა თანა ამის გამო იძულებულია ამ მართლ გინაზიების კურსი იგზავოს, რადგანც ბევრს უკონფიანციო გამო ამ შუტერის რუსეთში წასვლა და იქ დამოუკიდებელი სწავლისა; ან, თუ შუტერის ბჭეს, მიდის და ხშირად უმადევა ყოველ გვარ განსხვავდეს ჩვენთვის შუტერისებელ ჰვისას, გარემოებისა და წაბა-უკუბა ტრიალი-სას. ეს ნაკელი ცხლანდელს დროში, როცა შური არსებისა ასე ძნელი სამოვარია თით უმადდესი სასწავლებელი კურს-შერუდერ ბულისათვის, ერთს უთავრის ტიკილს ჩვენი ქვეყნისა შეადგენს, რადგანაც მის გამო ჩვენი შვილები იძულებულ არიან ცხოვრებისა მოვლანაზე სხვას, უფრო მეტად წასწავლს, მეტად მოვლანს, დაუთმონ ადგილი და თითაბა-გი ხელ-კარგიანი დარჩნენ უსწავლად და, მამასადაც, უფროად ცხოვრებისათვის სახსარის მოსაპოვებლად. ამ სახით შვილი, რომელიც უნდა მიეშველოს ოჯახს, დედ-მამას, სახელ-კარს, ქვეყნას, შეიქნება ხოლმე უფრო ოჯახისა, დედ-მამისა და ქვეყნის ბარგად, ვიდრე მშვედ და მეშველად.

ქვდა, ვინც ცოადინს ფარ-ხმა-

დით არ არის შუტერული და ისე არა სდგას ცხოვრების მოვლანაზე საჭიდაოდ, იმან უფროა და უსწავლესობა კაცისათვის მართლ სხვას უნდა შუტერისა, რაც ვინ რას ვად-მომიგდებს, ან ვის რა ვადარჩება, რომ სხვის წასწავლელი მიიწი-თავი ვიკვებოვო. ამისთანა ცხოვრების მგლის ტანტალი სუბიანა ტუქში, იმიტომ-რომ ტუქ ისე უნუ-გემა არ არის მგლისთვის, რო-გორც ესწავლელი ცხოვრებას იმ კაცისათვის, რომელმაც ან იცის-რა, რომელსაც უკონფიანციოთ ხელ-ფეხი შუტერული აქვს საჭიდაოდ და იძულებულია უქმად იყოს და ხელ-გაუძირებავდ. ეკონომიური ტი-დილი, რომელმაც დადეს ასე ყო-ველ მხრივ ჩაითარა და ვაბა მი-ელი ქვეყნა და რომლის ვარე დადეს ადამიანს ადარა დარჩენია-რა სუ-ლის ამოხდომის მეტი, მეტად შეუ-ბრალებელი და შეუწინარებელი და საპირის გრანდია, თუ ხელ-ფეხითა სასწავლელ სასოკას ართმევს ცხოვრებისას, პირიდან დუქისა ცვლის და ტანჯულს და ჯარ-ბეჭდის მიშმილითა სხვადსავს-კი არ ადინსებს ხოლმე მუქთად და უსსკიდდოდ. ასეთის დედ-მამის დიდი დადამიანისა და მართლ ცოადნა და გამრჯელობა ერთად-ერთი სახსარი, რომ შეუბრალებ-ბუდს ეკონომიურს ტიდილიში გვი-ვარ განადგურდეს და ის მიიწი იმი-ვრას თავის საჩინვად, რაც შირ-უტქვას და ნადირს თითქმის მუქ-თად ეძლევა ბუნებისაგან.

ამ ტიდილი იგია გამარჯვებუ-ელი, ვინც მცოდნეა და, მამასადაც, უფროა სერხიანი. რასაც უსწავლ-ნარი ერთს დადეს მუქქმის და გა-

კეთებს, იმას მცოდნე და სერხიანი, იქნება, ერთს სათასაც არ მოუნ-დეს. ერთისა იმაც საქმისაგან უკონფიანციო რომ არი მარცვლი ეკონომიურს, მცოდნე ოთხსა და სუთს გამოიტანს. და რადგანაც ეკონომიურს ტიდილი სიმარდე, ანუ სიადგილე კეთებისა და სიმარ-ველი ნაკეთებისა, იმიტომაც არი ფანდია გამარჯვებისათვის, იმიტომაც დადეს მუქთი და მოადანი იმისა, ვინც ერთსა და იმაც დროს მარდად, ადვილად იყვითებს და ბევრს. ეს ორი სიკეთე უკონფიანციოთ არ მოიპოვება. ამ სიკეთების ერთად-ერთი აჩქინი და გამარჯვებუ მარ-ტო ცოადნა და სხვა არაფერი. რა თქმა უნდა, რომ ამ ცოადნისთვის გინაზიობა და სხვა ამისათვის და-საწავის ბიუჯა, მართლ გზას და მზადება. აქ საჭიროა უმადდესი სასწავლებელიც, რომ კაცი მარ-ტო სამზადისზედ არ ვარდდეს, რომ დასაწავის დასასრულიც მი-ექვს.

მართალია, უმადდესი სასწავ-ლებლები ბევრია მიგნითს რუსეთ-ში, მაგრამ, როგორც ვსთქვით, იქამდე ბევრს ჩვენგანს ხელი არ მიუწვდება და, თითო-ორთათვის თუ მიუწვდება, ისიც, ვინ იცის, რამო-დენი ფურთავი და განსხვაველი უნდა გამოიაროს, რომ შინ შვი-დობით მოუვდეს. იმიტომაც კარ-გა ხანია რაც უმადდესი სასწავლელ-დის უქონდა აბიერ-კავისივით დადრდა და ნადევილს შეადგენს. ჯერ 1880 წელს ასტუდა ჩვენში დამარაგი უნივერსიტეტის გამარ-თვის თათბარზე ტფილისში. ამ ხმე-ბისა და დამარაგის საქმედ ცხრად-მცველისათვის, შუთისის სათავე-აზნაურთა ბანკა გადსაწვიტა მა-

შინ ორმოცი ათასი მანათი შეაწიოს, თუ ვინცობაა ტფილისში უნივერ-სიტეტი ვამართება. ამისავე შესა-წევრად ტფილისის საქალკო გა-გამოიტანოს, მცოდნე ოთხსა და სუთს გამოიტანს. და რადგანაც ეკონომიურს ტიდილი სიმარდე, ანუ სიადგილე კეთებისა და სიმარ-ველი ნაკეთებისა, იმიტომაც არი ფანდია გამარჯვებისათვის, იმიტომაც დადეს მუქთი და მოადანი იმისა, ვინც ერთსა და იმაც დროს მარდად, ადვილად იყვითებს და ბევრს. ეს ორი სიკეთე უკონფიანციოთ არ მოიპოვება. ამ სიკეთების ერთად-ერთი აჩქინი და გამარჯვებუ მარ-ტო ცოადნა და სხვა არაფერი. რა თქმა უნდა, რომ ამ ცოადნისთვის გინაზიობა და სხვა ამისათვის და-საწავის ბიუჯა, მართლ გზას და მზადება. აქ საჭიროა უმადდესი სასწავლებელიც, რომ კაცი მარ-ტო სამზადისზედ არ ვარდდეს, რომ დასაწავის დასასრულიც მი-ექვს.

მართალია, უმადდესი სასწავ-ლებლები ბევრია მიგნითს რუსეთ-ში, მაგრამ, როგორც ვსთქვით, იქამდე ბევრს ჩვენგანს ხელი არ მიუწვდება და, თითო-ორთათვის თუ მიუწვდება, ისიც, ვინ იცის, რამო-დენი ფურთავი და განსხვაველი უნდა გამოიაროს, რომ შინ შვი-დობით მოუვდეს. იმიტომაც კარ-გა ხანია რაც უმადდესი სასწავლელ-დის უქონდა აბიერ-კავისივით დადრდა და ნადევილს შეადგენს. ჯერ 1880 წელს ასტუდა ჩვენში დამარაგი უნივერსიტეტის გამარ-თვის თათბარზე ტფილისში. ამ ხმე-ბისა და დამარაგის საქმედ ცხრად-მცველისათვის, შუთისის სათავე-აზნაურთა ბანკა გადსაწვიტა მა-

ფიულ საზოგადოების აქაურ განყო-ფილებაში კრება იყო. ამ კრებაზე სტუდენტმა მარკოვმა წაითხა არა-რატის მისი წევრზე ასეთის ამბავი. უფრო ის იყო ნაშაობი, თუ რა ძნე-ლი ასსივლილია, მეტადეც ის აღგი-ლი, სავა თიელი იწყება, რადესაც მოგიერთი იმისი თანამგზავრი ლინ-ზიკილი იმისი ევლარა სტუდენტმა წინა და ყოველ ოქს ნაბიჯზე უნდა შემდ-გარეყენ დასახეებულად. პერი მი-ტალ მაღალ-მო იტულებდა, ასე რომ მე-გრადესი სიმობლადან 4 გრადესი ყინ-ვამდ ძირს იწევს. მგზავრები ავიდნენ 15,000 ფუტამდე. აქ უნდა მოიხი-ბებოდა, რომ ამ წევრს ვარდა არარატს კრება სხვა წევრთა აქვს, რომელმაც დაუტყვევებდა ასულან და ქვის ნიშნ-კი დაუდგამთ. მარკოვს ნიშნად იქ დაუტყვევია ტერმინტორი.

მეორე სათავეში წაითხა მთავარ-მართებლის საკუთარ მინდობილებათა მოხელემ მარკოვმა (სტუდენტის ძმამ) შესხვინებულზე. იმის მოხსენებამ უნივერსიტეტისა კრება იმ თათბარზე, რომელნიც არაქმის მინდარსთან, სასრეთის სახელარზე, სტუდენტებ-და უტორავთ მუღარის მინდარი. ამ მინდარზე საქმარის საძიებლად გლ-მოდოდან ხოლმე ამავე თვისის შან-სევენელები, სასრეთის სახელარს იქ-სებულთა შუტერბურგო უმადდეს-სად დამტოვებულნი კომისიას ამ ნაირ სასწავლებლების დასაარსებ-ლად რუსეთში და ჩვენც რომ მთავ-რობას ამ მხრით შევამოთლოთ თა-ვი, მეტი არ იქნება.

ასალი ამბავი

* ორმაზათს, სექტემბრის 12-ს, სამხერო შტაბის ღირბაში გეოგრა-

ფელეტონი

ორნი არიან, ტოლნი არიან ანუ ავანგულო, განგულო, შერიოვი და სანდალო.

II*)

დიდი უმადდესობა იქნება მეტრა-მეტრ საუფრის წინაშე, რომ როცა მისდა საქმე-საღიბებლად ბანი შე-როვი ვახსენეთ, იქ ბანი „სანდალო“ დაიფიქროთ. ამაზედ თქმის:

ორნი არიან, ტოლნი არიან, სარდალს წაიან, სანდალოვან.

მართლა-და, ვინ არის ეს ეილაქ ქუ-რის გლახა „სანდალო“? ამ კითხვით მისის სახელისა და გვარის შეტყობა არა გვიწადის, მხოლოდ გვირდ ეი-კოლდეთ, — რა სულიერია? ამაზედ პა-სუბს იძლევა თითონ მის მიერ და-წერილი წიგნი „წერილები ქართულს მერლობაზედ“ და ამიტომაც ამ სა-

განზედ თითონ „სანდალოს“ ელა-პარაკებთ.

„შეო, ამბობს იგი მე-50 გვე-რდზე, ერთი გვერთა-გვისა შუადა ვარ; რომელი მამის თავის ბატონი-საგან 150 მსითად დახსნა თავისა... მე არ ვსლავარ დადი ვინმე და წი-თელი გვერდისა... (51 გვ.) მე ვეფი-ქრობ, ბუენი ჩვეულებითის თუადით გამომსწავლენ მე, რადგანაც — სავ-გინდა, ან გინდა — ფურცლებს სწო-ნარსო, ფურცლებს თუყვანის მქმე-ლათა. ამის შესწავლ გველმან ათს-ჯერ მასვეფერო... (20 გვ.) ამის (მითამ წიგნის) დასაწერ ცნობას-თავს მე ვინაგრებულ ვინაგრას“ რე-დაქტორისაგან (13 გვ.)...“

ამ სახით, ბანი სანდალო ამხელს თავის თავსა და გამოდის, რომ იგი გლუბ-კაცის შვილია, მის მამას ბატო-რისაგან თხოვრებულ თხოვრად დასუსნა თა-ვი. სწორედ ბერი მიუტია. რომ სკო-ლად, მაისთანა ტიფ-თხლოა შე-ილი გამოუდიდლა, არა გვერანია მ-გოდნა ფული ვამეტრან. ეს ერთი, რომ სანდალო გლუბ-კაცის შვილი ყო-ფილა, მეორე ისა, რომ გვეფიცება დიდი ენმე დ წითელი კერცხი არა

ვარო. თუმცა ბანი სანდალო აქ თავს იკატუნებს, მაგრამ ამისთანა „რამე-ებს“ — ვინაგრებთ სანდალოს კილას — ბანი რა და მინც არაფერ არ შესწავლს, მათიჯამად ბანდებლობს. რაც ბა-ტონო, ვანა ვინ ავიხივრად დიდი ენი-მე ბანდებთ და წითელი კვერცხი, რომ საჭიროდ დინახეთ ამისი ვაღ-ავეტე.“

ეს შთამომავლობა და დიდ-ბატონა-ობა სანდალოს ხომ შეეცდეთ, ცხლა გამავრცელებელი რა კაცი ყოფილა. იგი ყოფილა ის, ვინც „სავა ცინლა და ვინდა ფურცლებს სწიხარეს და ფურ-ცლებს თუყვანის-მქმელობა“.

ვერაფილ უნდა ცნობიერის ბანს ფურცლებს, რომ იგი ამისთანა კე-ლის საქმე-საღიბებლად გამხდარა. ხოლო ეს მესამე მუხლი ისეთი უტ-ოვარი ნიშნით სანდალოს ენობაში, როგორც დიდი ყურები ერთგვარის პარატყვისათვის, რომელიც დავით გურამიშვილს.

...წმინდას გარას თუ სხვას გარასო, თავისთვის მუტრუს აგუფის, სხვას-კი უგუფის ვარასო.

ამ ნიშნით დიდი ღარი და ხაზი არ უნდა კაცმა გამოიციროს სახელდობარ

ვინ არის სანდალოს სახელქვეშ ამო-ფარებული. ეს ნილა-ჩამოფარებული უმშირი და უწუნარი რიჩილი ვილც კეხლის „ნაწილობა ყოფილა“ და სიკრის რელატორთანაც დაშინაურ-ბული. მითხარი, ვის იცნობ, გვეფი-ენა ხარო, ნათქვამი.

ცხლა გამოვიტოვო, რა თვისებისა და ღირებების კაცი მანებულე ეს ჩევი-ნი ბანი სანდალო. მე იმ თვისებისა და ღირებების კაცი ვარო, ამბობს იგი 50 გვერდზედ, რომელსაც:

არ შეეფიცებოდეს ის, რომ ჩვენს მხედლებურთა მამათ ცხოვრებისა დაწერას გვეფიცებოდა, მთავან დტო-რებულ ვარსების შევრბას, სიგელ-ფე-ჯრების და სხვების. ეს არ ჩვენს სა-ქმე იყო, ეს რ ჩვენს მოვალეობად უნდა ყოფილიყო.“

სინან მანამ ეს ექვბატონი სანდა-ლოდ ვაღიბებულად და ვაღიბებულად, თავისის თავის უნარი ვარად სკოლ-ნი და დანახული ჰქონია, რომ საკ-ელო საქმე მისი ხელობა არ არის, ვეწუხებარი, რომ ბოლომდე ამ აზ-რზედ არ დამდგარა.

„მე უნდა შეეჭმინა, ამბობს იგი მეორე: ისეთი სწავლანი და ცოდნანი,

რაც უფრო გამოსაგვი ეჭუბოდა, როგორც ჩემთვის ისევე ჩემი ფერ-სავე ქუჩის მუშა მამ ბიჭებისათვის. სადღე თუ გათან მეც უნდა მეფერს ეს სოფელი და მისი მუხსანა წესები, მაგრამ მე ეს ვერ ვიგანია.“

მართლს ამბობს. მიიღო მისი ოთხ-მოც გვერდიანი წიგნი ემოწყობა, რომ ბანს სანდალოს ამ ქვეყნიერობის არა გავებარა. საწულის სურვილი აქ ქო-ნია, მაგრამ რას იზამთ: სურვილს ქუდა და გრანბა არ მიჰყოლია. ტყუი-ლოდ-კი არ ამბობს ერთს ადგილს ბანი სანდალო:

„ვეფიცე ნეტარ სესუფულს მუღ-ტუბად მამების სოფელს, რომ აქ (მითამ ჩემს წიგნსა) ტყუილია და მად-დაცნებით არა იქნება და რაც აქნება სწავლის, ვეფიცე მართალი და გვეწმინდო.“

არც ელოდო ვეფიცებთ ამ უმედურს, რომ უნდალა როცა უსწავლანი და ცოდნანი“ შეეძინა და ვერა შეიძინა-რა; უნდალა ეცნა „ეს სოფელი და მისი მუხსანაი წესები“, მაგრამ ვერ იცნა. მიიღო და ნუ იტყვი, რომ ბანი სანდალო გულ-ახილი კაცია. საკოდეს ჰგონებია, ვი თუ ვიცი

*) ს. „ვეფიცე“ № 191.

ტემბრის 9-ს) მეთაური წერილია, რომ გეოგრაფიულ საზოგადოების აქა-ურ განყოფილების საგანს არ შეად-გინეს კავკასიის ტიპის შესახებ ინო-ბების შემუშავება და ამისათვის თა-ვი უნდა დაწებოს ამ გეოგრაფიულ საზოგადოების მმართველის წინააღ-მდევი პასუხი მისთვის გაუთხოვო, სთქვა ბატონმა მირზაშვილმა. თავს-მჯობესებდა ვერცხლმა ზელიონიმ ამავე უბასუბა, რომ გავთვნი ზოგ-ჯერ ლუბას პურის მოპოვებისთვის სწორედ წერილებს, ჩვენს საზოგადოე-ბას თავისი გამოცემა აქვს და ჩვენი „შრომა იქა სწავს. ამისათვის საზოგ-ადოებას არ ეტყობა თავისი სახელით პასუხი ავსო ყოველს ნაწილს. სხეუ-მა დაურთეს ამას, რომ საზოგადოე-ბის წევრთ, ვისაც სურვილი აქვს, შეუძლიან გამოვლიანარქონო.

ამით დასრულდა ამ საღამოს კრე-ბა. დამსწრენი საკმაოდ ბევრი იყე-ნენ, იქნებოდა 60 სულზე მეტი, მათ შორის ქალები რიცხვი შესამჩნევი იყო.

* ჩვენ მივიღეთ ახლად გამოსუ-ლი „სწავლის საზოგადოების კავკასიის განყოფილების“ დამატებითური. ეს წიგნი შეიცავს მრავალს შენიშვნებს და წერილებს კავკასიის შესახებ. სხე-თა შორის იმაშივე მოკლეულია „წე-რილი კავკასიის მთიელთა ტიპის შეს-წავლის თაობაზე“ და მგზავრის შე-ნიშვნები არხიმანდილი გარეგინ სრავა-დებთან, შემოკლებით ვადათარგუ-ნილი ა. კ. შიშინების მიერ. ეს წერი-ლი „შეიცავს საინტერესო ცნობებს ოსმალეთის სარმებისა და სომხების შესახებ.

* თურგის ხევიდამ ამავეთა, რომ წელს გველეს ძალიან დაუწყვეს მო-საგალი (ქერი და შვირა); აგრეთვე ნაკლებად მოსულთა თივა. მე დალუქ-ყათა მარამაზის 20ს და ვერ არ გა-თავებულა. მოსაგალითი გამო ხალ-ხი დიდ ზრუნვაშია. ამასთანავე კა-კეშია სიმინდის ფასი მომატებია. ან-ტერბეგია, რომ მოხვედრის წელს ზამთარს ძალიან გაუჭირდება.

არ დაიჯერონა და თავის მტკნარ უმცრობის დასამტკიცებლად მიიღო ოთხმოც ეკერიანი წიგნი დაუწერია, თითქო ამაზობდეს; არც ცხლად დამა-ჯერებია.

მე მანვე ჩემ თავს ჭეშმარიტად შევლო, ამისათვის იგი 8 გვერდზე (ეს და გვერდზე!) ეს წყნად და სე-ტევი მოთავსა; რადგანვე მე არა ერთხელ მიკისეს და მისაყვედურეს ამის შესახებ, რომ შენ ქართულ მწერლობას მოგმართო ხარ და შე-რდამანვე უარყოფითა. ამასვე უნდა ესთქვა, რომ ეს სწორედ სევა და მე გემოს ქართულს მწერლობას და შე-სრულებს; (პა იმთა ბრძანა!) ამით, რადგანვე (როგორ მოეწონა ეს მატომ-რადგანვე) მე მათს მოჰყე-დეს და მწერლობაში საქროს და თანსწროს ამას სთქვა.

ესთქვა, ბანი სანდალა კარგსა მჭირება, რომ თავის ქებაში არ შე-დის და თუნდ რომ შესულიყო, ვინ რას დაუჯერებდა, ხოლო საკითხის ეს არის: ეს გეგმაა რა და დადრე-ბალაა. ნუ თუ სანდალს არ ცმის გეგმა რას წინაშეს? აქედან სწავს, რომ ბანი სანდალა სირცხვილის გრძა-

* ჩვენ გეოგრაფიულ შემდეგს ამასას ოთხს ამ თვისას, ღამის თორ-მეტს საათზედ, გორადგან ჩრდილო-ეთი-აღმოსავლეთით დაინახეთ ცხელ ვალაკურელი თეთრი კარი. თავი ვალაკურელის მთის წვერზედ, ბა-ლო წმინდა წყალზედ. პირველ და-ნახაზე უბრალო ღრუბელი მეგო-რა, მაგრამ, რაც დადგეკრდი, ცო-სარტყელის დამავაზე. შეგნებ მოვა-რეს, რომელიც სამხრეთ-დასავლეთის-კენ იყო და პირდაპირ დადგეკრდი არ რაკლას, და მამინ-კი უდრეწმუნდა, რომ ცისარტყელა იყო. ამ დროს მთავრედ გამოვიდა ცრიკ ღრუბლე-რიდან და ცისარტყელასაც შეუკი-მემატა, გავარჩიეთ სხვადასხვა ფერი, უფრო კი წითელი და ყუთილი. პა-ტარია ხანს უნან ისევე ღრუბელში გა-ერთია მთავრად ცისარტყელასაც მო-აკლდა შეუქცა და სხვადასხვა ფე-რიც, მარტო თეთრი ფერი და შერჩა. ერთ ხანად კიდევ გამოვიდა მთავრე ღრუბლებიდან და წინანდებულად მისცა ფერი ცისარტყელას. ბოლოს წამოვიდა დიდი შავი ღრუბელი და-სავლეთიდან, გადაიარა ცისარტყე-ლამდე და ჩააქრა. ეს მოვიღეთ გა-გრძელდა თითქოს ოც წამი, ამ დროს თითონ გარბი წინწკლავდა, ცისარ-ტყელას ადგილას-კი წერილის წვიმს ღრუბელი მიჩინდა. ქარიანი ღამე იყო. მთავრე თერთმეტის დღეს იყო და, უცეკლეა, სრული რომ ყოფილიყო, ცისარტყელაც უფრო გარკვეული იქნებოდა.

* დ. ოქუმა (სამურხაველი): და-ბა ოქუმა ორმოცდა-თამდე იქნე-ბოდა გემუბელი ღამის ხის დუქა-ნი; 17ს ივლისს, ღამის 12 საათ-ზე, გაჩნდა ცეცხლი და სათ ნახე-რის განმავლობაში აუბრუნელი აუ-ლაღდება, რამდენიმე წლის ნაშ-რომ-ნადგე, მთლად ერთიანად შთან-თქა ცეცხლმა. დაჩა მხოლოდ ოთხი დუქანი, ისიც შექვლებიან. ერთს ეა-ქართავანს თორმეტ ათას მანეთის სა-ქონელი დაწევა, რაც კი რამ ჰქონდა, შიგ ჩაეღებოდასწავლს. თუცა, როგორც ზემოთ ვთქვით, ზარალი ძირელი და-რი ნახეს დაუპოვებდა, მაგრამ მინე-რაც ერთი მათგანი არ დაცემულა სულთა და იმავე კერაში მოჰყვეს ხე-

ბას მოკლებულია. ესეც-კი უნდა ით-ქვას, რომ ეს უმნიშვნური და უწე-სური ლაგობა, რომლისთვისაც ბ-ნ სანდალს უფრადვე „წერილები ქარ-თელს მწერლობაზედ“, სწორედ „გეო-გრაფი“, თუ უფრო ამაზე მეტი არ ეთქ-მის. დანებდით ამას თავი და ერთი ეს ვითიობა: ასევერის და თანს-წორის ჩვენს მწერლობაში არასა ენე-ბდეთა—რომელი სიტყვის პასუხა? ესთქვათ, არა ჰხედეს, ბრძანს არ-ხედეთ არ ეკითრება და ყრის არ-ხედა ეს ცხერი და თანსწორისა რაღა ეშვავი და ქავია? რა უნდა ვთქვა ამით? ნუ თუ კუვთათუფელი კაცი ვარ თუთიუფელი ამოიყრანტყელი უფრო ჩაბნოლი სიტყვებს? არ თე-სანდალ და ღირსებისა ყოფილა ჩემი ბ-ნდალა მისისებვე სიტყვით.

ახლა ეს გამოვიძიოთ, რომელს ხატს დაუწვევლია ბანი სანდალა, რას შეუ-რიხნებს, რას დაუქრავს თავში, რომ დადარეულად და თავისი ახლა-რულ-დასაკუბად დაუბეჭდა და საკეთი-ლსავე დეფი გაუშეწიათ. ელაპარა-კით თითონვე ქვა-მოკლად და ენა-გრძელი ბანი სანდალა, იმტარა რომ იგი ცხრილია და წყლის ზიდავი მოჰსურებია.

ლი ახლად დეწების აწებებს. სამ-წუხაროდ, მთავრობამ აღუქოდა იმ დროებით დეწების შენება. ბოლოს ბ-ნის ქუთისის გეგმარტარისაგან მოუვიდა განკარგულება, რომ დე-წების გაშენება ოქუმის სოფლის სა-ზოგადოების ნებაზე არის დამოკლე-ბული, რადგანაც დეწები გაშენე-ლი იყო საზოგადო ადგილზე. ოქუმის საზოგადოება ერთად დიდს ქრას თხოულობს წლის თე-რე დეწების დასადგმად ადგილზე და ამიტომად ეპირებმა ვანიზარეს შეი-სილონ გეგმარტარს ადგილობრი-ვის მეგატარანსაგან რამდენიმე „დე-სილიან“ მიწა და ზედ გააწერა დე-წები. ვერ-კი გარდაქვევლი არა-იქმისბრა, დაჩინდა ქვედაი ოქუში, თუ ვადავა „გეგმარტარს“—მთა-ვრობაზედ არის საქმე დამოკლე-ბული.

სამურხაველს განყოფილების უფ-როსი, ბანი ბარონ უნგერი, ვადა-იყვანეს აქედან და ახლა იმს მაგიერ მმართველსაქმის მწარმოებელი სამურ-ხაველს განყოფილებისა. ესთრე-ვეთ, რომ მალე დაეინშინოს სამურ-ხაველს ღირსების კაცი ამ ადგილ-ზედ.

სამურხაველი წელს მოსავალი ნაკლებია შარშანდღეზედ. სიმინდზედ ეს არ იქმის, რადგანაც, თუ მალე სიტყვები არ დაიჭირა, სიმინდს არა უშეხარა და შარშანდღეზედ ნაკლე-ბი არ მოვა. მხოლოდ ღირის ხსენე-ბაც არ იქნება აქეთ. მოგვსენებია, რომ აქეთ მხოლოდ „ოღესის“ („შაბელი“) ვაზა გაშენებული (ადგილობრივი—ძველი ვაზი იშე-იანდა ვენა) და ამ ვაზსაც რაღაც დამატება წილს, „ოღესის“ ძლიერ იკლავ საზოგადოდ ყველგან და გან-საკუთრებით სამურხაველში.

ახლამდე ოქუმაში მტყელა იყო ვაგრტყელები, მაგრამ ახლა ღვითი შესწავლა—სამაგიეროდ ძლიერ ხშირია ციხე-ცხელებს საზოგადოდ ყველა სოფლებში.

* სიფილი წივა: მოგვსენებია, რომ სოფ. წივანში ვაქათვ გერბია ჩრინის ვისი სიწინდლისათვის; სამე-წილოდ სხვადასხვა მხრიდან ბევრი ხალხი მოსული: იტალიელი, გერმა-

ნელი, რუსი, ოსი, დეკი, ქარ-თელი, თათარი და სხვანი რომელ-ნიც ქებას სილიან, სტებენ, მიწას მუშაობენ, ასწორებენ, ზოგი ქვას სლას და ხეს ვაგონებენ ცხელებს. ქვა მომეტებული ნაწილი-კი გე-რაბში დღიურად მუშაობს. გე-რაბში ბევრი მუშის დამაზინებელი შემთხვევა ჰხდება, ბევრი იხებება, ზოგი მუკაუ უტყდება, ზოგს ფეხი, ზოგს ჩამოვარდნილი ქვა თავს დაუშავებს ხოლმე და სხვა და სხვა. უფრო-ერთი დაზინებელი სამუდამოდ უყვარგი-ბდება მუშობისათვის და სხვისი სარ-ჩენი უნდა შექცეს. დაზინებულები და ავადმყოფები მიჰყავთ სურამის საავადმყოფოში და იქა სწამლობენ, მაგრამ რაღა ეწაპლებათ!

საყურადღებოა ისიც, თუ როგორ იქცევიან აქაურის კანტარების მმარ-თელები, თთვის დასვლამდე, როგორც ყველამ იცის, კანტარები, მოგვარად-რებენ და სტები ფულს არ არიგებენ, გევა თუ არა თივე, მუშები მიღან ვაჭურ-ვაჭურად სათხარებელად თავისი ნაშრომისა, მაგრამ თქვეც არ მო-მკლედენ, ნეტავ მეორე თივეც იქნე-ბოდეს და ერთხა თივეც თქვენი წილის. მთხარებულებს ეტყენებან ხელ-ან ზუგ მოდიო და მიიღებენ, მუშე-ბი გულს იწყნარებენ და დანიშნულ-დროზე ცხადდებან ხოლმე; მეორე-დაც ეტყენებან, ხელს არ შევა, თუკი „ხელა და ზევა“ წელიწადში ბევრი ყოფილა და მუშებს-კი მარ-ტო ერთი ჰგონებიათ, მოთმინებლად გამოსული ხალხი მივის ენდაჩემებ-ნიან საიგის განსაცხადებლად; ესე-ლი მოსმინენ ხოლმე საიგისა და ე-ღვეც არიგებენ ხალხს, უცვლვენი გზას, თუ როგორ უნდა მიიქცეს. ეუბ-ნებან თხინვა წარუდგინეთ სამარ-თელებს კანტარაში უფროსს მართ-ველსაო. თუ მან არ მიიღოს თხოე-ნი, ჩვენთან მიიტანეთ და მევე ჩვენ მოვანდენ განკარგულებასა; მუშე-ბი ამ ჩრევის მიხედვით მოქმედ-ებენ, მართელები თხოვნას ვებულო-ბენ, სტებენ სტალოს უფრაში და ეტყენებან: ხელა, ან ზედ მიიღებთ. მარამ და მოისვენა! ხალხი-ღე-ბა და ელოდება ზევალს და „ზე-ვისა“ და ამ ეხელად და „ზევისა“ ჩამ-

როგორც ვაგიგონათ და ამისთანა? ეს ძველი მამები რა ამბავია? განა ახალი მამები არიან. ბანი სანდალა, ჩრამც ვერც გაულწეველად ამიავებთ! მამა ერთია, ძველი და ახალი ენი გა-უფრინა! დემრთმა იხსნას ჩვენი სან-დალად უარსისაგან. ეს სიტყვები ბან სანდალს იმტარ-კი არ მოეცევენ, რომ და ქარტალობა მისი გეგმე-ბინა, არამედ იმტარ-კი მოკევილი სიტყვებისაგან სწავს, რა განს-რავნა ჰქონდა ბან სანდალს და რის-თვის აუღია ხელში კლავი, რომ თე-ვისი წიგნი დაუწერა. თუ ბანი შე-ვრობა მათგან-კი დაიჭირა ცუდი-ლია; მისი ცლომილება აღმოჩინა თე-ვის საქმე-სადილებლად; ჩვენს სანდა-ლს რაღად ეკითრება, რომ სულ სხვა სფეროში გვეყე მოახდინა ამავე საქმე-სადილებლად. აქ ბანი შევრო-ბი და სანდალა ერთს ღრუბელ და ხსუნდ უნდა დავაყენოთ. ამას თხოვს სამარ-თალი და ღრუბუნებოვან რა სანდა-ლსა. მამს სავა თქვენი სიტყვა, იქ ჩვენც ნუ დავაყენებთ. ამიტომაც დავარქვით ამ ფელტარს:

აგანჯალა, განჯალა მავროვი და სანდალა, რომელიც ვაგიგონათ და ამისთანა? ეს ძველი მამები რა ამბავია? განა ახალი მამები არიან. ბანი სანდალა, ჩრამც ვერც გაულწეველად ამიავებთ! მამა ერთია, ძველი და ახალი ენი გა-უფრინა! დემრთმა იხსნას ჩვენი სან-დალად უარსისაგან. ეს სიტყვები ბან სანდალს იმტარ-კი არ მოეცევენ, რომ და ქარტალობა მისი გეგმე-ბინა, არამედ იმტარ-კი მოკევილი სიტყვებისაგან სწავს, რა განს-რავნა ჰქონდა ბან სანდალს და რის-თვის აუღია ხელში კლავი, რომ თე-ვისი წიგნი დაუწერა. თუ ბანი შე-ვრობა მათგან-კი დაიჭირა ცუდი-ლია; მისი ცლომილება აღმოჩინა თე-ვის საქმე-სადილებლად; ჩვენს სანდა-ლს რაღად ეკითრება, რომ სულ სხვა სფეროში გვეყე მოახდინა ამავე საქმე-სადილებლად. აქ ბანი შევრო-ბი და სანდალა ერთს ღრუბელ და ხსუნდ უნდა დავაყენოთ. ამას თხოვს სამარ-თალი და ღრუბუნებოვან რა სანდა-ლსა. მამს სავა თქვენი სიტყვა, იქ ჩვენც ნუ დავაყენებთ. ამიტომაც დავარქვით ამ ფელტარს:

აგანჯალა, განჯალა მავროვი და სანდალა.

ღენი „ხელა“ და „ზევა“ მოჰყვება, ვინ იცის.

* 12-ს ნოემბერს ჰოტინაურის ბა-ღის ჭაღლის ციხის ნანგრევში თავი მოკ-ლავს რეგულტორი მმართველ-მოსამარ-თელ ნაყვას ქ. ქუთისში. იოსებ აღიარა-ნის ეს ტრაგედია. მივადლებლის გავი-გავაზრეს საავადმყოფოში. გეგმების სწრა-ბის.

გიორგი შანიშვილი (პასუხად ბ. ნ. მირანაშვილის)

„ივერის“ № 166 იყო დაბეჭდე-ლი წერილი სათაურით „საერო ენა და სათემო კილო“. ამ წერილის გა-მთავრებელი საფუძვლიანი შენიშე-ნი იყო გამოთქმული ამავე გვერდში, მაგრამ, ჩვენის აზრით, საჭიროა მე-ორე რამეც შენიშნოთ კიდევ. ავტო-რი ისე თამამად სჯის ნიშნში ამო-ღებულს სანგაზე, თითქოს საფუძე-ლიანად, მგენიშნულად ჰქონდეს შეს-წავლილი ქართული „საერო ენა და სათემო კილო“. ბანი მირანაშვილს ებატებოდა სტების გაფხინებლად ქართულის ენის გარეგან-გამორკე-ლიანების“ გამო, რომ თითონ მკლად-ნე იყოს ენისა და იმ ფილოლოგ-ულ ნებისთა დასს არ ეუთვნოდეს, რომელიც რამდენიმე სიტყვის მსგავსებზე აუფუნდებენ სხვადასხვა ერთს ტრამბას და ენის გვა-რობას. ნათლად ეგვიანება მითითე-ბა ხომ საჭიროა და საჭიროა, მაგრამ ნაკლებად ეგვიანება იმის მიჩნევა, რაც ვაგონსდებია, ცოდად უნდა იყოს. ვინ არის ისეთი ვაგონებელი, რომ სა-ერთო ლიტერატურულს ენის საქი-როება არ ესმოდეს, მწერლობის-კი და ენის გაუკეთებისა და „გემუბე-დაზენ“ არა მყოფიანდეს! ესწინდელ-ლი ლიტერატურული ენა ახა რია და სიხლის გამო ბევრს ფორმებს, ბევრს სიტყვებს მოკლებული არის. ყველა ეს ფორმები და სიტყვები ხალხში დამარხული. ხალხი, ვინ დედა ენი-სა, იგი ჰხადებს და ჰზრდის ენას, რო-გორც დედა შვილს. ყოველი ეტ-ნობრაფი და საერო მწერალი მოვა-ლევ ყველა საყურადღებო ხალხური სიტყვა, ან ფორმა გააცნოს ლიტე-რატურულს ენას, თუ იგი სიტყვა და

ხოვარა ბანი სანდალამ შეცლო-მები ჩვენს მამა-პაპისა! სახსებლოდ თვისდა, ამაზედ არ განჩრდა. ამ შეც-ლომებს, როგორც ტყუილს, რაგულამდე, შეილი-შვილიან შეივება და ამბობს: უფრო დიდი უბედურება ის არისო, რომ ამ შეცლომებს შთამომავლობა არ აკვირდება და არა სიტყვებს მამა-პა-პური შეცლომები თავილი აცილოსო. ამ რაგულამდე ჩაყოლაში-კი, სწორედ მოგახსენებთ, ბანი შევრობა პირე-ვლობა სანდალს უნდა დაუთმოს და ამიტომაც „სრული საბუთი აქვს მე-ტრამეტე საუკუნეს ვერ სანდალთი მოიწონოს თივი და მევე ბან მავრო-ვით. ჩვენც ქართველები ამ პირე-ვლობას ბან შევრობის ვერ დავუთმობთ, თუმცა ძალიან გვიყვარს და ჩვენც ძა-ლიან ეუუყვარებო.

ამ სხით ბანი შევრობა მთემა-ტიკის ვაჭურავს ღარი და სანდალამ ჩვენს შთამომავლობას, მოდი და მადლს ნუ გვადუხდენ ან ერთს, ან მეორეს. ხოლო მინამ მადლობას ვადაუხელო-ბოდ, ზოგიერთი ბანი უნდა ეკითხო-ბან სანდალს, მაგრამ ეს შეზღვევისა-თვის იყოს.

(შეგრძელება იქნება)

